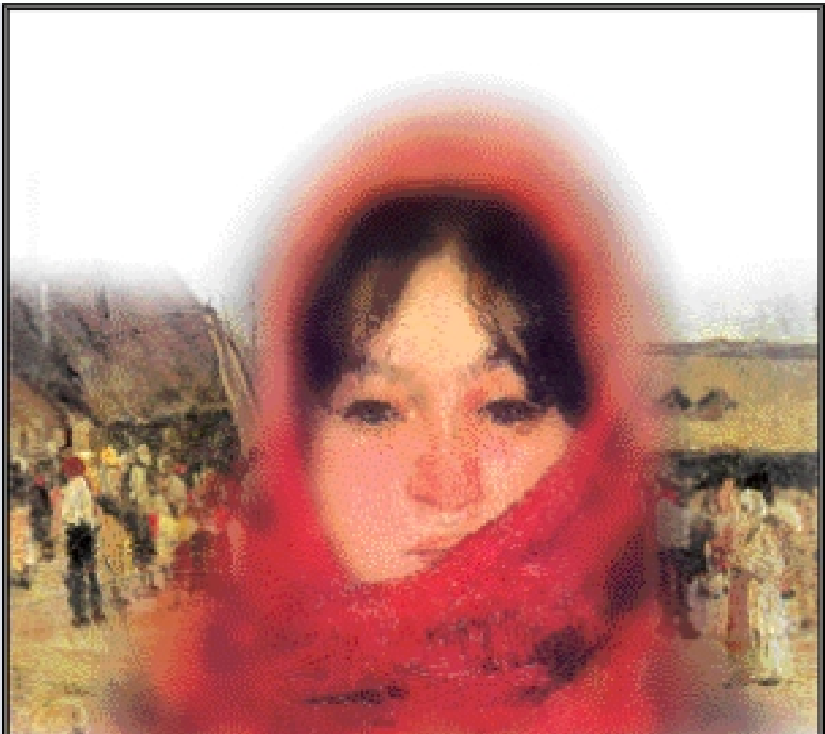
biblioteca școlarului

ION BUDAI-DELEANU

ȚIGANIADA



Litera Internațional

biblioteca școlarului

Ion
BUDAI-DELEANU

ŢIGANIADA

LITERA INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

TABEL CRONOLOGIC

1760 (?) Ion Budai-Deleanu se naşte la 6 ianuarie în comuna Cigmău. Primul din cei zece copii ai preotului unit Solomon Budai din localitate.

1770—1777 Studiile elementare şi le face în satul natal. În 1777 este înscris la Facultatea de filosofie din Viena, obţinând, la începutul anului următor, o bursă la Colegiul Sf. Barbara.

1783—1784 Ca bursier, îşi încheie studiile de filosofie şi le continuă (până în 1783) cu studii teologice. La Barbareum*, se află în raza de influenţă a prefectului de studii S. Micu şi a colegilor de seminar Gh. Şincai şi P. Maior. Scurtă vreme prefect de studii la Blaj, revine la sfârşitul anului 1784, la Viena, urmând, se pare, cursurile Facultăţii de drept. Se întreţine funcţionând ca psalt la* biserica Sf. Barbara *şi copist cu ziua la cancelaria* Consiliului Aulic de Război *(de fapt, traducător), funcţie cerută de realizarea politicii iluministe a lui Iosif II.*

1786 Pe lângă o Carte trebuincioasă pentru dascălii şcoalelor de jos, *traduce* codul civil *şi* codul penal.

1787 Devine secretar.

1790—1791 O absenţă de şase luni de la tribunalul din Lwow a dat naştere ipotezei că Budai-Deleanu s-ar fi putut afla în acest timp în Transilvania şi ar fi putut contribui la elaborarea Suplex-*ului. I s-au mai atribuit, recent, două importante lucrări cu caracter politic: o* Combatere *anonimă a comentariilor lui Eder la* Suplex (Wiederlegung der zu Klausenburg 1791 über die Vorstellung der Walachischen Nation herausgekommenen Noten)*, care dovedeşte depăşirea ideologiei* Suplex-*ului în sensul unei gândiri revoluţionare şi a unei concepţii istorice moderne, şi un memoriu confidenţial în favoarea naţiunii române adresat împăratului în 1804.*

1796 Devine consilier la Forum Nobilium *din Lwow.*

1800 Termină prima variantă a Ţiganiadei.

1807 Tălmăceşte, la Lwow, noul cod penal.

1812 Tălmăceşte noul cod civil. *Duce la bun sfârşit cea de-a doua variantă a* Ţiganiadei.
Ca răspuns la o solicitare oficială întocmeşte memoriul Kurzgefasste Bemerkungen über Bukovina, *de fapt o monografie a regiunii. În linia preocupărilor generale ale Şcolii ardelene, depăşindu-şi însă contemporanii prin orizont cultural şi prin modernitatea concepţiei, Budai-Deleanu a lăsat în manuscris o bogată operă istorică* (De originibus populorum Transylvaniae), *lingvistică* (Temeiurile gramaticii româneşti, *cu o primă redactare latină, din 1812,* Fundamenta grammatices linguae romaenicae; Dascălul românesc pentru temeiurile gramaticii româneşti) *şi lexicografică (un* Lexicon românesc-nemţesc, *început încă la Viena, fragmente din proiectatele dicţionare german-, francez-, latin-român, român-latin, -francez şi dintr-un dicţionar de neologisme,* Lexicon pentru cărturari). *Dacă prin opera sa istorică şi lingvistică, subordonată ideii de unitate naţională, Budai-Deleanu împlineşte, modernizându-l, programul cultural iluminist al Şcolii ardelene, prin opera sa poetică (poemul neterminat* Trei viteji *şi, mai ales,* Ţiganiada) *el depăşeşte acest program şi nu dă literaturii române moderne doar un punct de pornire, ci şi prima ei capodoperă, comparabilă cu creaţii europene de valoare universală.*

1820 24 august *Poetul Ion Budai-Deleanu se stinge din viaţă la Lwow.*

1875—1877 Apare în Buciumul român *al lui T. Codrescu, Iaşi, I, 1875, II, 1877* Ţiganiada sau Tabăra ţiganilor.

1925 La Bucureşti este publicată Ţiganiada *în forma definitivă din 1800-1812, cu introducere, indice de nume şi glosar de Gh. Cardaş.*

1927 La Bucureşti vede lumina tiparului lucrarea Trei viteji, *ediţie de Gh. Cardaş.*

1953 La Bucureşti este editată Ţiganiada, *ed. de J. Byck, studiu introductiv de I. Oană.*

1956 La Bucureşti apare Trei viteji, *ed. şi glosar de J. Byck, prefaţă de I. Oană.*

1969 La Editura tineretului*, în colecţia* Lyceum*, vede lumina tiparului* Ţiganiada. *Ediţie critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv, tabel cronologic de Romul Munteanu.*

1970 La Cluj apar Scrieri inedite*, ed. îngrijită, studiu introductiv, note şi comentarii de I. Pervain.*
La Bucureşti sunt editate Scrieri lingvistice*, text stabilit şi glosar de M. Teodorescu, introducere şi note de I. Gheţie.*

1974—1975 La Bucureşti apar Opere *vol. I-II, ed. critică de Florea Fugariu, studiu introductiv de Al. Piru.*

1981 La Editura Minerva*, în seria* Patrimoniu*, apare* Ţiganiada*, ed. îngrijită de Florea Fugariu; repere istorico-literare de Andrei Rusu.*

1997 La Editura Litera *din Chişinău vede lumina tiparului, în colecţia* Biblioteca şcolarului, Ţiganiada. *Ediţia este îngsoţită de un tabel cronologic şi de referinţe istorico-literare.*